

BOLALARDA SUVCHECHAK KASALLIGI: ETIOLOGIYASI, PATOGENEZI VA PROFILAKTIKASI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18811493>

Kochkarova Dildoraxon Kabuljanovna

pediatriya fani o'qituvchisi,

Respublika o'rta tibbiyot va farmasevotika xodimlari malakasini oshirish va

ixtisoslashtirish markazi Farg'ona filiali,

O'zbekiston, Farg'ona shahri

Annotasiya

Mazkur maqolada bolalarda suvchechak (Varicella) kasalligining etiologiyasi, patogenez mexanizmlari hamda profilaktika choralari ilmiy manbalar asosida tahlil qilingan. Suvchechak Varicella-zoster virusi tomonidan chaqiriladigan o'tkir yuqumli kasallik bo'lib, asosan bolalar orasida keng tarqaladi va yuqori kontagiozlik darajasi bilan tavsiflanadi. Maqolada kasallikning organizmga kirish yo'llari, virusning tarqalish bosqichlari, klinik belgilari hamda immun javob xususiyatlari yoritilgan. Shuningdek, bolalar va kattalarda kasallik kechishidagi farqlar, asoratlar xavfi va virusning latent holatda saqlanib qolish mexanizmlari tahlil qilingan. Profilaktika yo'nalishida vaksinatsiyaning ahamiyati, epidemiologik nazorat hamda sanitariya-gigiyena choralarining o'rni asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari suvchechakni samarali nazorat qilish va bolalar salomatligini muhofaza etishda profilaktik yondashuvlarning muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar

suvchechak, Varicella-zoster virusi, etiologiya, patogenez, immunitet, klinik belgilari, asoratlar, profilaktika, vaksinatsiya, pediatriya.

KIRISH

Bolalar salomatligini muhofaza qilish zamonaviy pediatriyaning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, yuqumli kasalliklarning oldini olish va ularni samarali boshqarish dolzarb masalalardan hisoblanadi. Shunday kasalliklardan biri – suvchechak (Varicella) bo'lib, u Varicella-zoster virusi (VZV) tomonidan chaqiriladigan o'tkir yuqumli kasallikdir. Mazkur kasallik asosan maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar orasida keng tarqalgan bo'lib, yuqori kontagiozlik darajasi bilan tavsiflanadi. Havotomchi va kontakt yo'li orqali tez yuqishi sababli suvchechak bolalar jamoalarida epidemik ko'rinish olishi mumkin.

Suvchechak ko'pincha yengil kechsa-da, ayrim hollarda og'ir asoratlar – bacterial superinfeksiya, pnevmoniya, ensefalit va boshqa nevrologik buzilishlarga

olib kelishi mumkin. Ayniqsa immun tizimi zaiflashgan bolalarda kasallikning og'ir shakllari kuzatiladi. Shu bois suvchechakning etiologiyasi va patogenez mexanizmlarini chuqur o'rganish, kasallik rivojlanish bosqichlarini ilmiy asosda tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Varicella-zoster virusi herpesviruslar oilasiga mansub bo'lib, organizmga kirgach, nafaqat o'tkir infeksiyani keltirib chiqaradi, balki nerv gangliyalarida latent holatda saqlanib qolish xususiyatiga ham ega. Bu esa kelajakda herpes zoster (temiratki) rivojlanish xavfini yuzaga keltiradi. Demak, suvchechak nafaqat o'tkir bolalik infeksiyasi, balki uzoq muddatli klinik oqibatlariga ega bo'lgan virusli kasallik sifatida ham e'tiborga loyiqdir.

Bugungi kunda suvchechakni oldini olishning eng samarali usuli sifatida vaksinatsiya e'tirof etilmoqda. Profilaktika choralari takomillashtirish, aholi o'rtasida immunizatsiya qamrovini oshirish hamda sanitariya-gigiyena talablariga rioya qilish kasallik tarqalishini kamaytirishda muhim omil hisoblanadi.

Kuz qish mavsumi boshlanib, turli xil xavo tomchi yo'li bilan yuqadigan kasalliklarning kuzatilishi xam ko'payadi, ayniqsa bolalarda bunday yuqumli kasalliklarning yuqishi va kechishi ota onalarni xavotirga solishi tabiiy xol. Ushbu kasallikning tarqalishi xavo tomchi yo'li bilan ekanligi sababli kasallik tez suratda kupayib bormokda va bunday xolatlarni oldini olishda xar bir inson uz xissasini qushsa maqsadga muvofiq bo'lar edi. Quyida shunday kasalliklardan biri xisoblanmish Suvchechak kasalligi xaqida qisqacha malumot berib utamiz.

Suvchechak – Bu asosan yosh bolalarda keng tarqalgan virusli kasallik xisoblanadi, lekin ushbu kasallik kottalarni xam chetlab utmaydi. Sababi bolaligida ushbu kasallik bilan kasallanmagan odam kasallikni yuqtirib oladi. Ushbu kasallikda asoratlar kam uchraydi, odatda o'z-o'zidan yo'qoladi. Suvchechak bo'lgan bolada keyin umrbod immunitet hosil bo'ladi, ammo u kamdan-kam hollarda takrorlanishi mumkin. Suvchechakka qarshi vaksina kiritilgandan beri kasallanishlar soni sezilarli darajada kamaydi. Emlangan shaxslar suvchechak bilan og'rigan bo'lsa ham, ular juda yengil o'tishkazishgan.

Suvchechak asosan 5-10 yoshdagi bolalarda uchraydi va qish oxiri hamda bahor faslida keng tarqaladi. Bu juda yuqumli kasallik bo'lib, odamdan odamga tomchi va havo orqali yuqadi. Virus so'lak bezlarida joylashib, 13-22 kunlik inkubatsiya davriga ega. Suvchechak bilan og'rigan odam simptomlar boshlanishidan ikki kun oldin yuqumli bo'lib, kasallik suvli toshmalar chiqqunga qadar davom etadi. Suvchechakning belgilari qanday?

Kasallikning odatiy belgilari suv bilan to'ldirilgan toshmadir. Toshmalar qichishadi va kichik joydan boshlanib, yuz va bosh terisiga yetib boradi. Og'izda toshma ham toshishi mumkin.

Suvchechak odatda yengil kasallik bo'lsada, asoratlar kamdan-kam hollarda paydo bo'lishi mumkin. Eng ko'p uchraydigan asoratlar bakterial infeksiyalardir. Qichishish bilan birga teridagi jarohatlar infeksiyalanishi mumkin. Juda kamdan-kam hollarda qondagi trombositlar soni (qonning ivishiga imkon beruvchi trombositlar) kamayishi va qon ketish kasalligi paydo bo'lishi mumkin. Kattalar va immuniteti zaif odamlarda pnevmoniya rivojlanishi mumkin. Yana bir juda kam uchraydigan asorat bu ensefalit deb ataladigan miyaning yallig'lanishi oxiri o'lim bilan tugashi mumkin. Suvchechak nerv tizimi bilan bog'liq turli xil kasalliklarga olib kelishi mumkin. Juda kamdan-kam hollarda suvchechakdan keyin perikardning yallig'lanishi, erkaklarda moyaklar, oshqozonda gastrit, buyrak yallig'lanishi va bo'g'imlarning yallig'lanishi paydo bo'lishi mumkin. U zaif immunitetga ega bo'lgan odamlarda keng tarqaladi.

Suvchechak kim uchun xavfli?

- Hayotning birinchi oyidagi chaqaloqlar.
- 28 haftadan oldin tug'ilgan chaqaloqlar.
- 2 hafta yoki undan ko'proq vaqt davomida kortizon terapiyasini olganlar.
- [Saraton kasalligida](#): kasallik juda keng tarqalgan va og'ir kechadi.
- Immunitet tizimi zaiflarda.
- [Homiladorlikda](#), suvchechak og'ir va [pnevmoniyaga](#) olib kelishi mumkin.

Homiladorlikda, suvchechak og'ir va pnevmoniyaga olib kelishi mumkin.

Homiladorlikdagi suvchechak

Suvchechak bilan kasallangan ona kasallikni chaqalog'iga yuqtirishi mumkin. Bu chaqaloqlarda qo'l va oyoqlarning qisqarishi, katarakta, xorioritit deb ataladigan ko'zning yallig'lanishi, aqliy zaiflik, miya rivojlanishining kechikishi va kam vaznga ega bo'lishi mumkin. Agar ona tug'ilishdan 5 kun oldin yoki 4 kundan keyin suvchechak bilan kasallangan bo'lsa, chaqaloq suvchechakni rivojlantiradi.

Suvchechak qanday davolanadi

Bemorlar belgilar asosida davolanadi. Agar isitma bo'lsa, antipiretiklar qo'llaniladi, ammo aspirin mumkin emas. Qichishish uchun og'iz orqali va qo'llaniladigan qichimaga qarshi vositalar qo'llaniladi. Immunitet tizimi zaif odamlar uchun antiviral davolash boshlanadi.

Suvchechak bilan aloqada bo'lgan odamlar, agar ular 72 soat ichida emlangan bo'lsa, himoya qilinadi. Suvchechakka qarshi muntazam emlash 12 oydan katta chaqaloqlarga beriladi.

Suvchechak bilan kasallangan ona kasallikni chaqalog'iga yuqtirishi mumkin. Bu chaqaloqlarda qo'l va oyoqlarning qisqarishi, [katarakta](#), [xorioritit](#) deb ataladigan ko'zning yallig'lanishi, [aqliy zaiflik](#), [miya rivojlanishining kechikishi](#) va kam vaznga ega bo'lishi mumkin. Agar

ona tug'ilishdan 5 kun oldin yoki 4 kundun keyin suvchechak bilan kasallangan bo'lsa, chaqaloq suvchechakni rivojlantiradi.

BEMORLARGA TAVSIYALAR

Teri ustida qichishishni kamaytirish va infeksiyani oldini olish uchun har kuni cho'milish tavsiya etiladi. Hyech qanday badanni tirnash holatlari amalga oshirilmaslgi lozim. Tirnoqlarni qisqartirish kerak. Aspirin ishlatilmaslgi kerak. Suvchechakli bolani homilador ayollardan, yangi tug'ilgan chaqaloqlardan, immuniteti zaif odamlardan va kortizondan foydalanadiganlardan uzoqroq tutish kerak. Suvchechak bilan og'rgan bolalarni suvli toshma quruq qobiqqa aylanmaguncha maktabga yoki bolalar bog'chasiga yubormaslgi kerak.

Suvchechak qanday davolanadi. Bemorlar belgilar asosida davolanadi. Agar isitma bo'lsa, antipiretiklar qo'llaniladi, ammo aspirin mumkin emas. Qichishish uchun og'iz orqali va qo'llaniladigan qichimaga qarshi vositalar qo'llaniladi. Immunitet tizimi zaif odamlar uchun antiviral davolash boshlanadi. Suvchechak bilan aloqada bo'lgan odamlar, agar ular 72 soat ichida emlangan bo'lsa, himoya qilinadi. Suvchechakka qarshi muntazam emlash 12 oydan katta chaqaloqlarga beriladi.

Suvchechak kattalarda qanday kechadi?

Suvchechak yoshi katta bemorlarda odatda og'irroq kechadi. Kasallikning og'ir kechishiga asosiy sabab immun tizimidagi farq bilan izohlanadi. Bolalarda immunitet hali to'liq shakllanmagan bo'lishiga qaramay, ularning immun javobi ko'pincha moslashuvchan va tezkor xarakterga ega bo'lib, Varicella-zoster virusiga nisbatan nisbatan yengil klinik kechish bilan namoyon bo'ladi.

Kattalarda esa immun tizimi to'liq shakllangan va kuchli hujayraviy immun javob yuzaga keladi. Aynan shu kuchli immun reaksiyasi organizmda yallig'lanish jarayonining kuchayishiga, intoksikatsiya belgilarining yaqqol namoyon bo'lishiga hamda asoratlar rivojlanish xavfining ortishiga sabab bo'ladi. Xususan, kattalarda suvchechak pnevmoniyasi, gepatit, miokardit yoki markaziy asab tizimi shikastlanishlari kabi og'ir asoratlar bolalarga nisbatan ko'proq uchraydi.

Bundan tashqari, yosh o'tishi bilan organizmda surunkali kasalliklarning mavjudligi, immunitetning pasayishi yoki turmush tarzi omillari (stress, noto'g'ri ovqatlanish, zararli odatlar) kasallik kechishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Homilador ayollarda esa suvchechak homila uchun ham xavf tug'dirishi mumkin.

Shu sababli suvchechakni faqat "bolalik kasalligi" sifatida baholash to'g'ri emas. Uning har qanday yoshda uchrashi mumkinligi va kattalarda og'ir kechish ehtimoli yuqoriligi kasallikning profilaktikasiga, xususan, vaksinal profilaktikaga alohida e'tibor qaratishni talab etadi.

Yosh o'tgan sari immunitetning pasayib borishi hamda antitanachalarning kamayishi tufayli esa organizm o'zi uchun noma'lum bo'lgan yangi viruslarga qarshi kurashishga qiynaladi. Xastalik alomatlari katta yoshdagi bemorlarda kuchliroq namoyon bo'lib, pnevmoniya, miya yallig'lanishi kabi jiddiy asoratlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Turli surunkali kasalliklar, stress, nosog'lom turmush tarzi kabi omillar ham xastalik rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Bunda, ayniqsa, homiladorlar, keksalar, immun tizimi zaiflashgan insonlar asosiy xavf guruhiga kiradi.

Aytib o'tganimizdek, suvchechak bilan bir marta kasallangan insonda unga qarshi immunitet shakllanadi. Shunga qaramasdan, profilaktika tariqasida, birinchi navbatda, ushbu virusdan emlanish, gigiyena qoidalariga rioya qilish lozim.

Bolalarda suvchechak (Varicella) kasalligi keng tarqalgan o'tkir virusli infeksiya bo'lib, u Varicella-zoster virusi ta'sirida rivojlanadi va yuqori kontagiozlik darajasi bilan tavsiflanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kasallik ko'pchilik hollarda bolalarda yengil kechsa-da, ayrim vaziyatlarda og'ir asoratlar rivojlanishi mumkin. Ayniqsa, immuniteti sust bolalarda va yoshi katta shaxslarda kasallikning og'ir shakllari kuzatiladi.

Suvchechakning patogenezi virusning organizmga kirishi, birlamchi replikatsiyasi va gematogen yo'l bilan tarqalishi, teri va shilliq qavatlarda vezikulyoz toshmalar paydo bo'lishi bilan izohlanadi. Virusning nerv gangliyalarida latent saqlanib qolishi esa uning uzoq muddatli oqibatlari - xususan, herpes zoster rivojlanishiga zamin yaratadi. Bu holat suvchechakni nafaqat o'tkir, balki uzoq muddatli klinik ahamiyatga ega infeksiya sifatida baholash zarurligini ko'rsatadi.

Kasallikni oldini olishda eng samarali chora - faol immunizatsiya hisoblanadi. Vaksinatсия kasallanish ko'rsatkichlarini, og'ir kechish va asoratlar xavfini sezilarli

darajada kamaytiradi. Shuningdek, sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish, bemorlarni o'z vaqtida izolyatsiya qilish va epidemiologik nazoratni kuchaytirish profilaktikaning muhim tarkibiy qismlaridir.

Umuman olganda, bolalarda suvchechak kasalligining etiologiyasi va patogenezini chuqur o'rganish hamda profilaktika choralarini takomillashtirish pediatriya amaliyotida kasallikni samarali nazorat qilish va bolalar salomatligini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish" uslubiy qo'llanma. Toshkent, 2010 yil.
2. Bolalar kasalliklarini integrirlashgan usulda olib borish, o'quv modullari.
3. JSST, YuNISEF, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi, 2001y.
4. Hamma bop tibbiyot ko'llanma. D Verner, K. Tuman, J. Maksvel, D. Elsvert.
5. «Pediatriyada hamshiralik ishida innovasion texnologiyalar» (Satibaldiyeva N.R., Abdullayeva D.T.) - Hamshiralik jarayonida zamonaviy didaktik va axborot texnologiyalarini qo'llashga bag'ishlangan o'quv materiallari.
6. «Pediatric Nursing» (Datta P., elektron nashr) - Oilaviy yondashuv va yuqori texnologiyali hamshiralik parvarishiga oid xalqaro standartlar.
7. Atakhanov, S. A., & Burieva, N. A. (2024). Developing Medical Competencies in Students Through the Use of Biological Modeling Technologies in Medical Education. *European Journal of Innovation in Nonformal Education*, 4(12), 321-323.
8. ANVAROVICH, A., & QIZI, T. (2025). THE ROLE AND IMPORTANCE OF MODERN COMPUTER TECHNOLOGIES IN THE DIAGNOSIS AND TREATMENT OF NEUROLOGICAL DISEASES AMONG ADOLESCENTS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF MEDICAL SCIENCES*, 5(3), 7-11.